

КАРБІДНІ ПОКРИТТЯ НА СТАЛЯХ ТА ТВЕРДИХ СПЛАВАХ

KARBIDNI OF COVERAGE ON STEELS AND CARBOLOIES

Дегула А.І., асистент, Кравченко А.С., студент, СумДУ, Суми

Degula A.I., assistant, Kravchenko A.S., student, SumSU, Sumy

Останнім часом знайшли широке застосування тугоплавкі сполуки, які в якості захисних покриттів підвищують роботоздатність деталей машин, інструменту, оснастки в умовах тертя ковзання, кавітації, дії високих температур та агресивних середовищ. Сюди можна віднести одно - та багатощарові покриття на основі карбідів, нітридів, боридів перехідних металів IV-VI груп періодичної системи отримані методами хіміко-термічної обробки. В промисловості існує велика кількість методів по нанесенню на вироби різноманітних покриттів. Кожен з них, маючи певні особливості, забезпечує отримання покриттів, які відрізняються за складом, структурою, щільністю, адгезією з основою і різними фізичними властивостями. Слід зазначити, що дифузійні покриття, на відміну від покриттів отриманих іншими методами, характеризуються високим комплексом властивостей, стабільністю результатів, високою адгезією з основою за рахунок значного проникнення насичуючих елементів в основу, а елементів основи в покриття.

З метою отримання даних, що до широкого комплексу властивостей матеріалів з нанесеними покриттями в якості об'єктів дослідження були обрані тверді сплави ВК8 і Т15К6 та вуглецеві сталі. Основними вимогами до твердих сплавів, які використовуються для ріжучого інструменту, являються висока міцність та твердість. Вуглецеві сталі, після відповідної термічної обробки, використовують для різноманітних деталей в усіх галузях машинобудування.

В якості зразків для нанесення покриттів були використані стандартні твердосплавні ріжучі пластини для механічної обробки і сталеві паралелепіпеди (15x10x5мм). Безпосередньо перед нанесенням покриттів зразки обезжирювали в одному з органічних розчинників: чотирихлористому вуглеці чи етиловому спирті.

В якості вихідних реагентів, застосовували порошки технічно чистого титану, хрому, ванадію та активатор чотирихлористий вуглець. Для підвищення вуглецевальної здатності насичуючого середовища в реакційний простір додатково вводили деревне вугілля.

Відомо, що фазовий склад і основні характеристики карбідних покриттів (товщина, мікротвердість, мікрокрихіткість та ін.) визначаються температурно-часовими умовами ведення процесу насичення і кількістю вихідних реагентів. Тому при розробці нових методів насичення необхідно було встановити оптимальні технологічні параметри процесу.

Максимальна товщина покриттів на основі карбідів титану і ванадію на поверхні вуглецевих сталей досягається при вмісті вуглевісної домішки 0,015-0,02 кг/м², для покриттів на основі карбіду хрому 0,02-0,03 кг/м². При меншому вмісті карбюризатору у складі вихідних реагентів в покриттях спостерігається утворення інтерметалідів, що зумовлено недостатньою кількістю вуглецю для формування карбідного покриття на кінцевому етапі процесу.

Критерієм при підборі витрат чотирихлористого вуглецю слугувала товщина покриття і стан його поверхні. При нанесенні покриття на основі карбіду титану TiC оптимальна кількість CCl₄ складала 0,54-0,64 л/м³. Для покриттів на основі карбіду ванадію VC цей показник більший і становить 0,64-0,7 л/м³, а для хромових покриттів 0,7-0,9 л/м³.

Карбідні шари, після травлення 3% розчином азотної кислоти в етиловому спирті, виявляються і у вигляді світлої полоси з чіткою границею розділу карбід-основа.

Рентгеноструктурним аналізом встановлено що на сталях та твердих сплавах утворюються покриття на основі карбіду хрому Cr₂₃C₆ після хромування, карбіду титану TiC після титанування і карбіду ванадію VC після ванадіювання.

Результати дослідження фазового складу отриманих покриттів показали, що матеріал основи впливає на формування як фазового складу так і параметри кристалічних ґраток отриманих фаз, зі збільшенням вмісту вуглецю в сталі періоди кристалічних ґраток карбідів TiC, VC зростає.

Результати проведених досліджень можуть слугувати основою для розробки нових процесів дифузійної металізації, покращення фізико-механічних і експлуатаційних властивостей захисних покриттів, ефективно керувати структурою і властивостями поверхневих шарів на всіх технологічних етапах їх утворення. Дослідження цих процесів і встановлення таких закономірностей дозволить прогнозувати властивості покриттів і оптимізувати технологічні режими обробки.

Список літератури

1. Диффузионные карбидные покрытия / В.Ф. Лоскутов, В.Г. Хижняк, Ю.А. Куницкий, М.В. Киндрачук. – К.: Техника, 1991.
2. Химико-термическая обработка металлов и сплавов / Справочник под ред. Г.В.Борисенко. – М.:Металлургия, 1981.
3. Лоскутов В.Ф. Карбидные покрытия на сталях / В.Ф. Лоскутов // Вести КПИ. сер. Машиностроение. - 1984. - Вып.21. - С.44-48.

4. Сігова В.І. Термодинамічні умови отримання комплексних покриттів / В.І. Сігова, В.Г. Хижняк, А.І. Дегула // Вісник Сумського державного університету. №2. – Суми 2007. – с.63-67